MALA FOTO BIBLIOTEKA

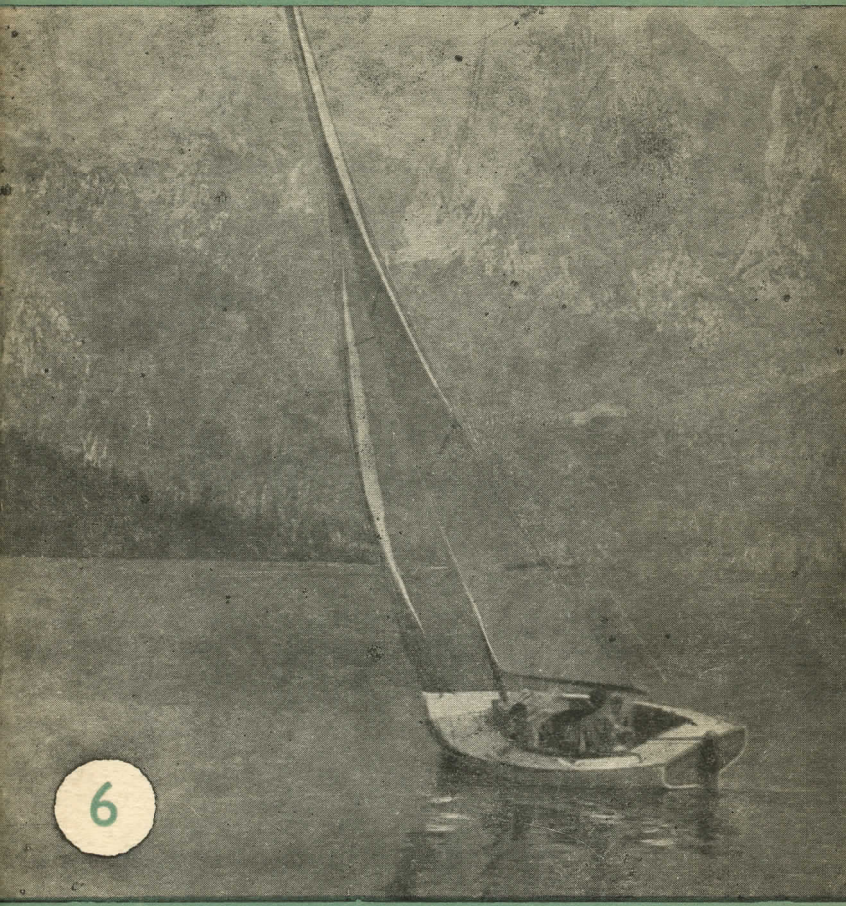

6

M. FIZI

NA MORU I PLANINAMA

epoha

20160

6. MALA FOTO-BIBLIOTEKA 6.

MILAN FIZI

NA MORU I PLANINAMA

sa 33 fotografije i crteža

TREĆE IZDANJE

EPOHA
ZAGREB 1962

sadržaj

Uvod 3
Pripreme za put 4
Kamera i pribor 5
Film i ekspozicija 6
Jednostavno snimanje 7
Što je još važno? 8
Na moru 10
Ljudi u moru 11
Na plaži 12
Portreti s mora 14
Šetnje i izleti 16
Spomenici 18
Pokrajine uz more 19
Zapažanja usput 20
Građevine 21
Predvečerje na moru 22
Svjetla u noći 23
Snimanje pod vodom 24
Na povratku 25
U planinama 26
Izlet u prirodu 27
U mjestu odmora 28
Slikovite pokrajine 29
Cvijeće i šume 30
Jezera, slapovi 32
Atmosferske pojave 34
Oblaci 35
Neobična svjetla 36
U visokim brdima 38
Razgledi 39
Na cilju 40
Za visine posebna tehnika 42
Snimanje u bojama 43
Nekoliko savjeta »Fotokemike« 44
Na kraju 46

Slika na naslovnoj strani: »MORE I PLANINE«, foto-montaža napravljena od dva snimka. Foto Milan Fizi, Zagreb

Neki ljudi pišu dnevnike s putovanja unoseći u njih zapise o svojim utiscima i zapažanjima. Foto-amateri to rade kamerom registrirajući svoje utiske i zapažanja fotografijom. Kasnije, kad budu nekom pričali o svojim izletima i lijepo provedenom odmoru, njihovi će im snimci biti najvjernija ilustracija tog opisivanja.

Ljudi koji odlaze na more imat će prilike da se tamo odmore, sunčaju i pocrne, da promatraju neizmjernu pučinu, bregove uz obalu, otoke i zatone, mjesta i gradove. Uz more će udisati onaj poseban morski zrak, slušati ritam valova kad se uzgiba površina mora. U moru će se kupati, plivati, roniti, skakati u nj i prepuštati se igri valova da ih nose. Mnogi će veslati, jedriti, loviti ribu, a navečer slušati glazbu i pjesmu, zabavljati se ili šetati uz more po mjesečini.

U svem tom zbivanju, u tom silno dinamičnom životu na našoj obali, imat će mnogo posla i naša kamera, pa čak neće biti ni lako da kamerom registriramo i sačuvamo za kasnije sve one lijepe momente koje smo doživjeli i prizore u kojima smo uživali za vrijeme od 3–4 one sedmice koje smo proveli na godišnjem odmoru.

Mnogi će otići u brda i planine, na svježi zrak, u bujnu prirodu. Tamo će doživjeti mnoge promjene, koje, iako se razlikuju od onih na moru, također daju obilje mogućnosti za razonodu, a i, razumije se, za fotografiranje.

Na moru i planinama pred nama će se pojaviti bezbrojni motivi vrijedni da ih zadržimo u slici. Neki će foto-amateri, kao i uvijek, snimati slike za svoju ličnu upotrebu, tj. slike članova svoje obitelji i prijatelja u raznim novim ambijentima, a foto-amateri željni stvaranja tražit će motive s kojima mogu stvoriti slike vrijedne i zanimljive i za druge koji ih budu gledali. A na moru i planinama bit će dovoljno prilike za rad i jednih i drugih.

pripreme za put

Kad se počnu približavati dugo očekivani dani odmora, pripremaju se stvari potrebne za put – odijela, kovčezi itd. – proučava se vozni red, nabavljaju se još neke sitnice, a foto-amater sređuje svoj fotografski pribor i pravi planove za snimanje.

Što ćemo sve snimati?

Da bismo kasnije od čitavog truda i troška uloženog u fotografiranje imali i trajno zadovoljstvo, potreban nam je u prvom redu plan snimanja, koji treba stvoriti kod kuće i predvidjeti u njemu sve što smatramo vrijednim da se u kraju u koji idemo snimi. Možemo početi od pogleda na čitavo mjesto, pa do ljudi, njihovih običaja, njihova rada i slično. U svakom kraju ili mjestu postoji nešto »tipično« i »značajno«. Pokušajte sebi zamisliti što je tipično za Opatiju, Bled, Trakošćan, Plitvice, Mostar, Jajce ili Ohrid.

Treba, dakle, predvidjeti što je vrijedno da se u nekom kraju snimi već prije nego što u nj dođemo. Tako će nam kasnije biti lakše u nizu slika pokazati »gdje smo bili«, »što smo radili« i »što smo vidjeli«. Takve unaprijed planirane snimke popunit ćemo usputnim zapažanjima, motivima na koje smo slučajno naišli i koje smo snimili jer nas posebno zanimaju.

Takav plan možemo načiniti, razumije se, samo u slučaju ako nam je kraj u koji idemo barem donekle poznat, ako ne idemo u nepoznato. Ako odlazimo u kraj o kojem znamo vrlo malo, možemo plan snimanja načiniti nekoliko dana nakon dolaska, kad se upoznamo sa svime što bi bilo dobro snimiti.

Lijepo je kad kasnije promatramo albume s nizom slika koje nam pokazuju sve – od početka putovanja do oproštaja od onih koji su ostali. Korist od takvog planiranog snimanja osjećamo tek kasnije – kad nam se sve ono što smo doživjeli za vrijeme odmora počinje gubiti iz sjećanja – jer ćemo imati iscrpan i dokumentiran izvještaj u slikama o našem putu ili kraju koji smo posjetili. To je naš putopis, u kojem smo neki kraj opisali slikom, kao što ga drugi opisuju riječima. Gledati slike, ako su uspjele, često je zanimljivije nego čitati opise.

Unaprijed izrađeni plan snimanja pomoći će nam da u mjestu u kojem provodimo godišnji odmor snimimo sve što je vrijedno da se u tom mjestu snimi.

kamera i pribor

Ljeti se na moru i planinama može snimati svakom kamerom, bez obzira na format, njezin izgled i tehničke finese, jer svjetla ima dosta. Objektiv ne mora biti svjetlosno jak. Imamo visokoosjetljiv film, a zaslon u objektivu i onako moramo smanjiti na brojku 5.6 ili 8, a kod jakog svjetla i na 11.

Što ćemo sve ponijeti na put?

• **Kamera.** Pregledajte je, da se uvjerite je li sve u redu. Ako primijetite neki kvar, dajte je stručnjaku na popravak. Vježbajte praznom kamerom, upoznajte funkciju svakog njezinog dijela, da steknete potpunu sigurnost u baratanju.

O ispravnom rukovanju kamerom pri snimanju bilo je govora u dosada izašlim knjižicama MALE FOTO-BIBLIOTEKE.

• **Objektivi.** Kod kamera koje imaju mogućnost za izmjenu objektiva, kao što su Leica, Contax i sl., dobro će nam doći teleobjektiv, pomoću kojega možemo snimati motive u daljini. Širokokutni objektiv može nam dobro poslužiti za snimanje uskih ulica, raznih zgrada ili kad u snimak želimo što više zahvatiti.

• **Sjenilo** koje se stavlja pred objektiv veoma je korisna spravica, jer štiti objektiv i sprečava ulazak svjetla na njegove leće, od čega se mogu stvarati refleksi koji zamućuju sliku. Kad snimamo sa sjenilom na kameri, slika je uvijek briljantnija.

• **Tronožac** ili stativ dobro će nam poslužiti ako želimo snimati noću i uopće za sve snimke s ekspozicijama dužim od $^1/_{50}$ sekunde, koje ne možemo sigurno snimati iz ruke.

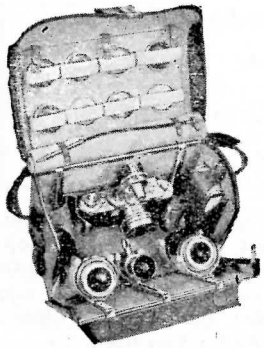

• **Električno mjerilo** za svjetlo omogućit će nam da svaki snimak bude tačno eksponiran, čime ćemo uštedjeti na filmu.

• **Filtri.** Potrebna su nam uglavnom dva filtra: svjetli žuto-zeleni i narančasti.

Sav sitan pribor najbolje je držati zajedno u najlon vrećici, da bude zaštićen od vlage i prašine. Za pojedine tipove kamera postoje posebne torbice, u koje se može smjestiti pribor, tako da ga uvijek imamo pri ruci.

film i ekspozicija

Za snimanje na moru i planinama najbolje je uzeti pankromatski film srednje osjetljivosti od 17/10 DIN, jer je on »univerzalan« za sva snimanja. Visokoosjetljiv od 20-23/10 nije nam potreban. Naprotiv, još bi bolji bio nižeosjetljivi film od 14/10 DIN, jer svjetla ima ljeti dosta. Za razliku od filma 17/10 DIN, film od 14/10 traži 1 puta dužu ekspoziciju, tj. umjesto $^1/_{200}$ treba uzeti $^1/_{100}$ sekunde, ali je zato nižeosjetljiv film sitnozrnatiji i s malih negativa možemo napraviti velika povećanja.

Naš domaći E F K A film je pankromatski, sa srednjom osjetljivošću na svjetlo od 17/10 DIN, a svojom kvalitetom zadovoljava za sve vrste vanjskog snimanja. Uz svaki film nalazi se uputa, tablica za ekspoziciju, faktor produženja ekspozicije kad snimamo kroz filtre, uputa za razvijanje itd.

U svjetlu mogu biti velike promjene, pa je dobro imati električno mjerilo za svjetlo, koje će nam u svakoj prilici pokazati tačnu ekspoziciju. Ali, ako se držite ovih ekspozicija, nećete pogriješiti:

Juni, juli i august od 8 do 17 sati, film 17/10 DIN

Vrlo svjetli objekti:
morska obala, pogled u daljinu, sve na otvorenom, bez tamnih dijelova:
Zaslon 8, ekspozicija $^1/_{200}$ sekunde

Srednje svjetli objekti:
na plaži, grupe na suncu ili u vodi, svjetle ulice, pokrajine sa šumom
Zaslon 8, ekspozicija $^1/_{100}$ sekunde

Tamni objekti:
Oblačno vrijeme, zalazi sunca, osobe u sjeni, motivi u uskim ulicama, u snimku dosta tame.
Zaslon 8, ekspozicija $^1/_{50}$ sekunde

U dvojbenim slučajevima radije uzmite nešto dužu ekspoziciju, tj. umjesto $^1/_{200}$, uzmite $^1/_{100}$ sekunde. Za snimanje ljeti postoje tri varijante: jako svjetli, srednje svjetli i tamni objekti. Prema tome variraju i ekspozicije od $^1/_{200}$ na $^1/_{100}$ i $^1/_{50}$ sekunde, što nije teško zapamtiti. Pri snimanju sa svjetlim žutim filtrom obično treba ekspoziciju produžiti 1 puta, tj. umjesto $^1/_{100}$ uzeti $^1/_{50}$.

U BOCI KOTORSKOJ Foto Milan Fizi
Roleiflex film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. $^1/_{100}$ sek.

jednostavno snimanje

Najjednostavnije je snimanje jeftinom kutijastom (box) kamerom. Kod nje nemamo brige s postavljanjem udaljenosti, jer je oštrina fiksno postavljena na 6 metara, a zaslon u objektivu obično ima otvor 8, i snimak je oštar od 3 m do neizmjerno.

Kod svih boljih i skupljih kamera također se može jednostavno i brzo snimati ako se služimo tehnikom postavljanja udaljenosti »n a d v i j e t a č k e«, prema tome da li snimamo blizinu ili daljinu.

Za objektive od 5 i 7.5 cm to izgleda ovako:

BLIZINA: udaljenost na objektivu postaviti na 4 m (zaslon 8)
slika će biti oštra od 3–6.5 m (opseg oštrine 3.5 m)
DALJINA: udaljenost na objektivu postaviti na 8 m (zaslon 8)
slika će biti oštra od 4 m do neizmjerno.

Kod svih objektiva s r e d n j a brojka zaslona – a to je u većini slučajeva brojka 8 – učinit će snimak dovoljno oštrim u dubinu. Važno je da se u tom opsegu optičke oštrine, tj. između 3 i 6.5 m u prvom, a od 4 m dalje u drugom slučaju, nalazi naš motiv. Neoštrine se u tom slučaju ne trebamo bojati, jer ona opada postepeno, a često i ne smeta.

što je još važno?

O tehničkoj strani snimanja, tj. o osjetljivosti filma, ekspoziciji i snimanju na »dvije tačke« već smo govorili. Tomu treba dodati još dvije važne stvari koje pridonose tehnički uspjelim snimkama, a to su:

1. **Kameru držite** čvrsto u času okidanja. Stabilno stati u raskorak, laktove prisloniti uz tijelo, miran pritisak na okidač kamere, da se ni za milimetar ne pomakne, jer bi i snimak bio pomaknut i neoštar.

2. **Tražilo na kameri** pokazuje nam što ćemo sve zahvatiti u snimak. Pri gledanju kroz tražilo potreban je koncentriran pogled na ono što u njemu vidimo, jer ćemo to zahvatiti i u snimak. Lijepi snimci rezultat su gledanja kroz tražilo, biranja onoga što je za sliku važno, a izbjegavanja svega nepotrebnog.

Osim tehničke, fotografija ima i drugu stranu, koja se bavi pitanjima estetske prirode i komponiranja slike, o čemu je bilo govora u knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 4 »Kompozicija slike«.

Kad dođete u mjesto u kojem ćete provesti odmor, dobro ćete učiniti ako najprije pogledate motive koje ste u planu predvidjeli. Pronađite najbolja mjesta otkuda ćete snimati, vrijeme kad je na objektu najpovoljnije svjetlo, a zatim na posao. Ne snimajte bilo što. Birajte uvijek ono što je važno; tražite najljepše poglede na motive, jer o toj predradnji ovisi lijep izgled slike.

Najuspjeliji snimci obično su oni kad se s kamerom nađemo »u pravi čas na pravom mjestu«. Mnogi motiv je za sliku promašen jer ga nismo snimili u taj pravi čas. Inače motiva ima svagdje, a o nama ovisi da li ih znamo zapaziti. Naše oči vide nešto drugačije nego objektiv u kameri. Mi obično vidimo previše. Objektiv zahvaća samo izreze iz prirode. Tražimo, dakle, izreze iz cjeline. Često puta će nas prevariti i boje. Njima se ne smijemo oduševljavati ako snimamo u crno-bijelo, jer boje prenosimo u tonove raznih svjetlina.

Što se tiče izbora motiva, sve ovisi o vama samima. Nastojte pronaliziti svoje motive, snimati ono što drugi ne snimaju, da vam slike budu originalne. Ne snimajte samo panorame i poglede u daljinu, kad se svagdje oko vas nalaze mali motivi, koji tek u slici pokazuju svoju pravu formu. Prilazite motivima bliže da bi slika djelovala koncentriranije.

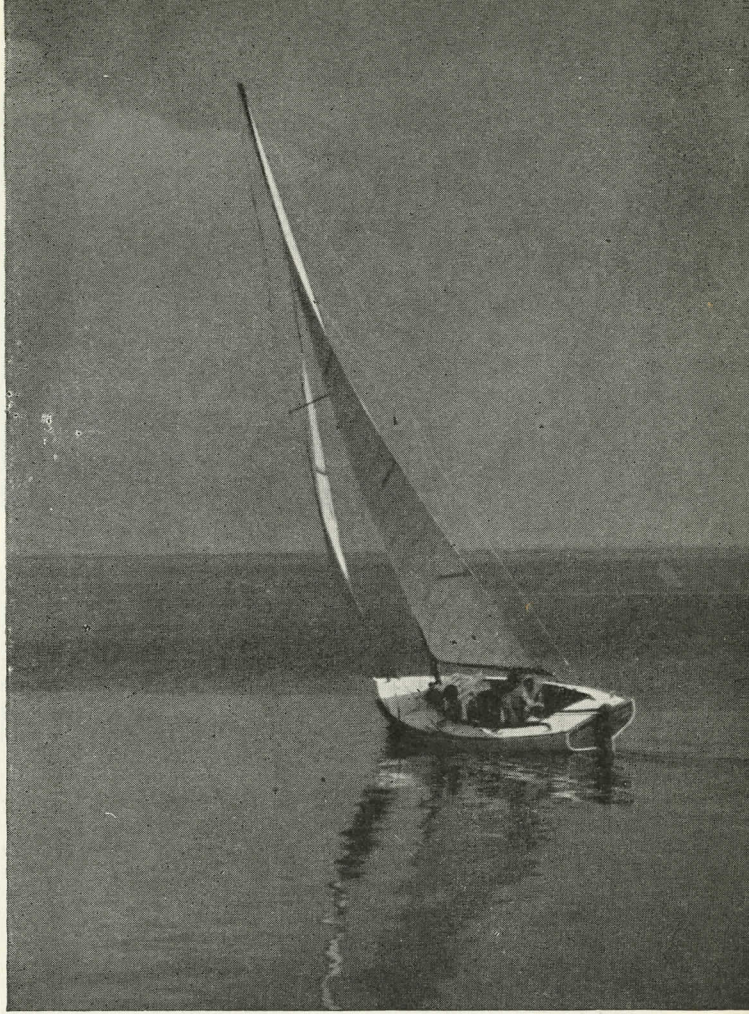

JEDRILICA Foto Milan Šober

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. $^1/_{50}$ sek., tamni filtar.

PRVI POKUŠAJI Foto Otto Hofman

na moru

Nalazimo se na moru, na velikom svjetlu. Sve oko nas je novo, neobično i zanimljivo. Pred nama su tri elementa: s u n c e, z r a k i v o d a. Veliko svjetlo nad velikim prostranstvom mora.

Kao prvo, foto-amater će svoju pažnju koncentrirati na igru s v j e t l a i s j e n e, na vršna svjetla i duge sjene u protivsvjetlu. Dugačke sjene čine sliku elegantnom. Njih i majstori fotografije traže, i to ne bez razloga. A uz to fotografske specijalitete – motive u kojima se nešto sjaji. Može to biti nekoliko kapljica vode na pocrnjeloj koži, odbljesak svjetla s uljem namazanog tijela ili igra svjetla koja stvara surealistične šare na površini vode.

N a j b o l j e s v j e t l o za snimanje ljeti jest ujutro i rano prije podne, dok su sjene dugačke i prozračne, a zrak čist, kao i poslije podne, kad je sunce nisko. Loše je snimati oko podneva, kad je sunce na zenitu, jer nema dugih sjena.

S v j e t l o s a s t r a n e pristaje većini motiva, jer daje finoću, poseban sjaj, ugodan kontrast i lijep dojam plastičnosti.

P r o t i v s v j e t l o će dati briljantne, efektne i neobične slike. Ekspoziciju odrediti na sjene, pred objektiv staviti sjenilo ili s kamerom stajati u sjeni da svjetlo ne ulazi u objektiv.

ljudi u moru

Pogled s visine na one koji se plivajući igraju na prozirnom moru uvijek će dati efektne snimke uz uvjet da pazimo na igru svjetla, koje se poput iskrica sjaji na nemirnoj površini.

Za sliku je v a ž a n i z r e z. Često se s kamerom ne možemo dovoljno približiti i u snimak zahvatiti ono što želimo. S kamerom koja ima normalni objektiv uvijek dobijemo u snimak više nego za sliku trebamo. Zbog toga je dobro u takvim prilikama snimati objektivima s dužom žarišnom dužinom ako na kameri možemo mijenjati objektive. Za format 24×36 i kamere kao što su Leica i Contax prednost treba dati objektivima od 8 ili 9 cm, jer pomoću njih možemo mnoge scene snimati neopazice, a u snimku ćemo imati izdvojene izreze. I perspektivni odnos je kod dužih objektiva znatno bolji nego pri normalnim objektivima.

KUPANJE Foto Milan Šober

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. $^1/_{100}$ sek.

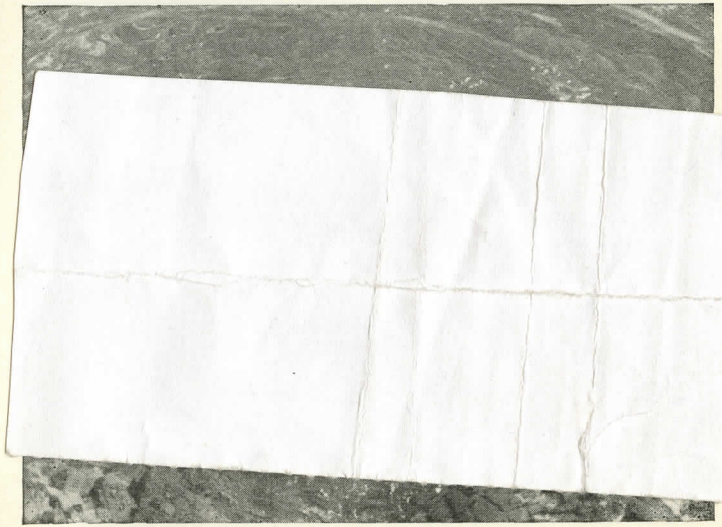

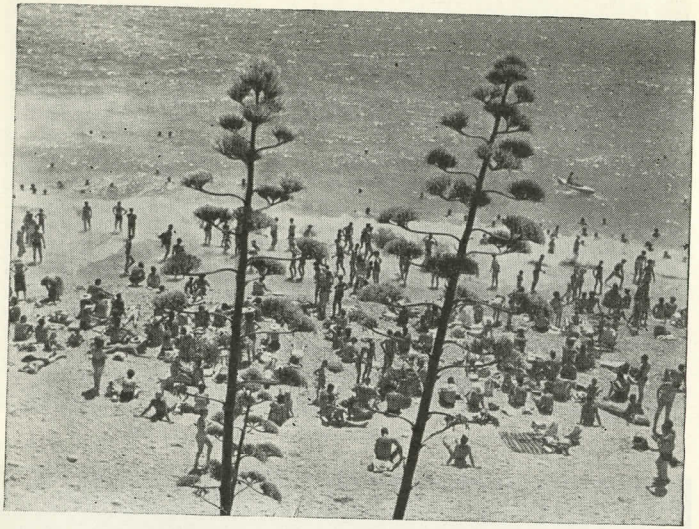

DUBROVAČKA PLAŽA Foto Zlatko Šurjak

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 11, eksp. 1/50 sek., svjetli filtar

na plaži

Na plaži uz more svi su ljudi jednaki, svi imaju istu težnju i cilj: kupati se, sunčati, pocrniti i odmoriti se. U tom životu na plaži, gdje se bezbrižno leži na pijesku i lješkari, ili vrijeme provodi u igri, ima bezbroj motiva koji u slici mogu ilustrirati takav život uz more. Ali, iz tog šarenila potrebno je uočiti i izdvojiti pojedine motive koji će taj život moći karakterizirati, da bismo u slici prikazali: kako se tu živi, čime se ljudi zabavljaju, kako se vladaju, kakve šešire nose, pa naočale, torbice itd.

Motiva za snimanje u izobilju. Tu i čovjek s kamerom može biti »u svom elementu«. Iz toga šarenila uz more treba pronalaziti izreze za sliku, počevši od pogleda s visine kroz cvjetove agava – kao što ga imamo u gornjoj slici – do pojedinačnih scena u pokretu i portreta s veselim izražajem na licu.

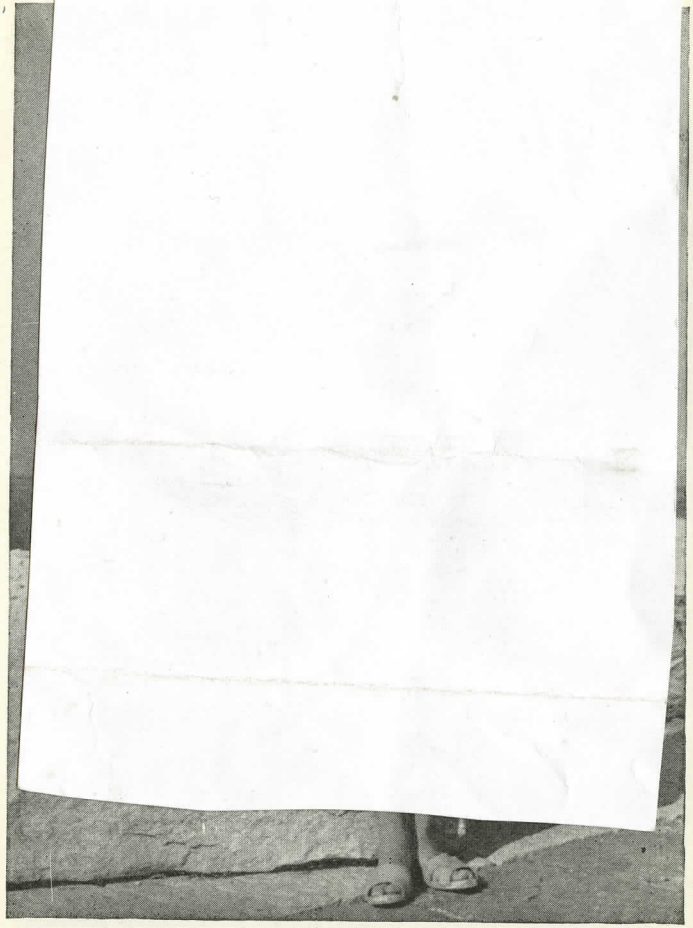

UZ MORE Foto Laura Mizner

Roleicord, film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. 1/100 sek., svjetli filtar.

NJEN ŠEŠIR
Foto Milan Pavić
Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. 1/200 sek., svjetli filtar.

portreti s mora

Na moru imamo idealnu priliku za snimanje portreta. Svjetla ima dovoljno, a na licima se vidi bezbrižnost i vedrina, koja se i u slikama rado vidi. Portretirati možemo na kupalištu, uz obalu, na barci, jedrilici itd. Ako se namjerimo na markantno lice ribara, mornara i čovjeka iz okolice, snimit ćemo ih, i naša serija snimaka s mora bit će raznovrsnija.

Pri portretiranju treba u prvom redu paziti na smjer s v j e t l a, tj. kako pada na lice i ramena. Najbolje će biti svjetlo koje dolazi koso sa strane i pravi dijagonalne sjene. Suha bijela koža nije fotogenična. Za snimanje na moru treba dati prednost mokroj ili uljem namazanoj koži, jer čim se u snimku nešto sjaji, slika odmah dobiva neki poseban čar. Kao pozadina najbolje će nam poslužiti čisto nebo. Tamno suncem opaljeno llice bit će u slici pretamno ako ga snimamo bez filtra, jer će nam nebo straga biti posve bijelo. Žuti filtar ispred objektiva daje ton neba i lica jednake u sivoći. Ako snimamo kroz narančasti filtar dobit ćemo najljepše portrete na moru, jer će lice biti nešto svjetlije od neba.

U knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 5 »Čovjek u slici« opširnije je obrađeno sve što se odnosi na snimanje portreta, djece i grupa.

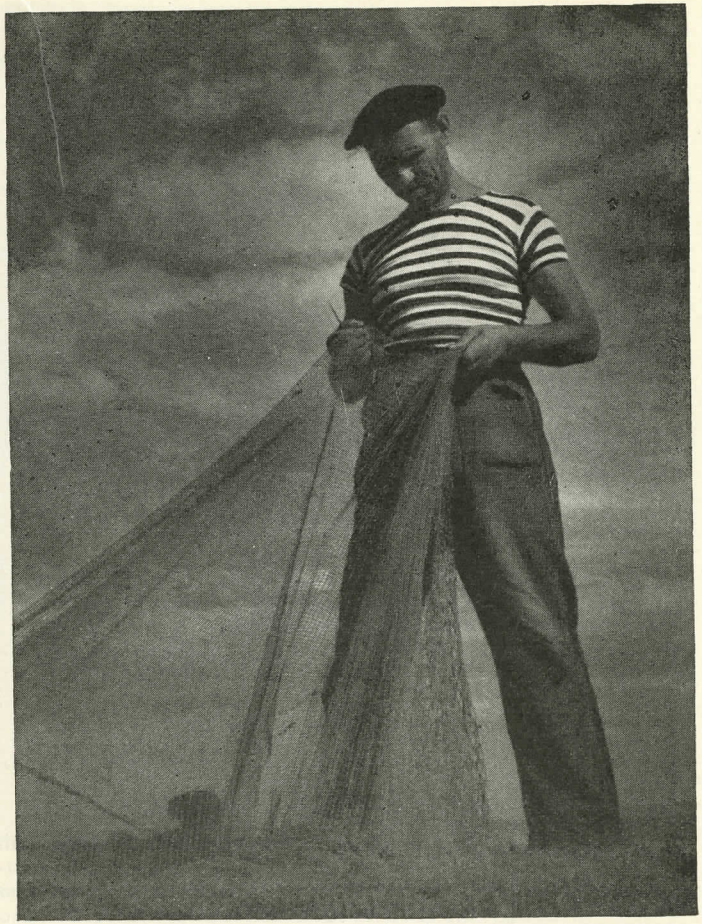

RIBAR
Foto Milan Šober
Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. 1/20 sek., narančasti filtar.

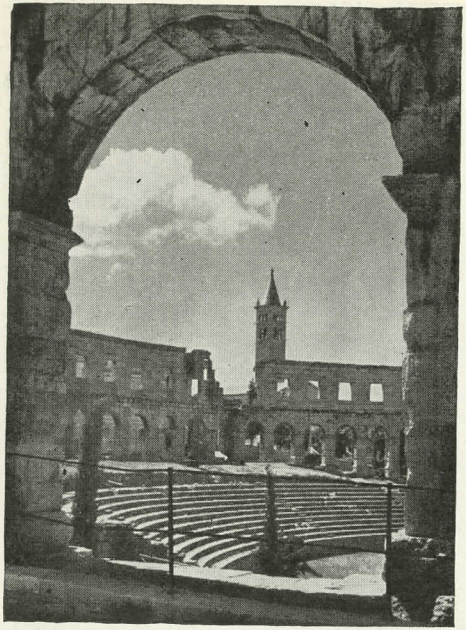

ARENA
Foto Zlatko Zrnec

šetnje i izleti

Na šetnje i izlete obično se ide u grupi. Ljudi vole da ih fotografiramo. Na nama je da izbjegnemo stereotipno postavljanje i poziranje. Među ljudima treba da se osjeti neka međusobna veza, da svaki ne gleda na drugu stranu. Najbolje će biti ako ih snimamo neopazice, jer će tako najprirodnije izgledati u slici. Ne snimati ljude kad jedu ili piju, jer to u slici rijetko djeluje estetski.

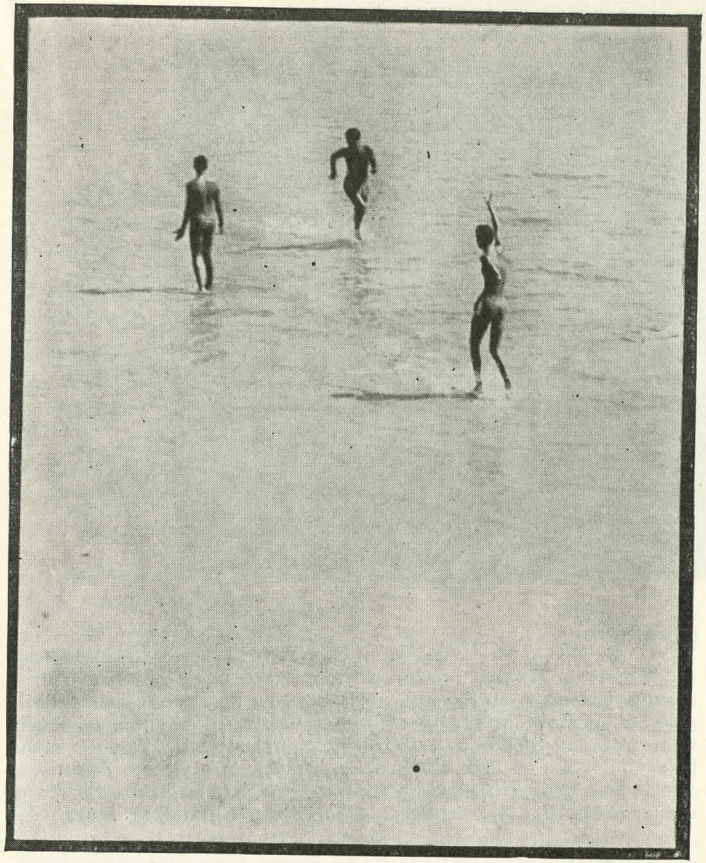

IGRA NA MORU
Foto Zlatko Zrnec
Roleiflex, film 19/10 DIN, zaslon 5.6, eks. $^{1}/_{250}$ sek.

PORTAL U TROGIRU
Foto Milan Fizi
Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 4, eks. 1/10 sek.

spomenici

Gotovo u svakom mjestu uz naše more naići ćemo na razne starine isklesane u kamenu, kao što su figure, grbovi, reljefi, plastike, portali, balkoni i sl. Ako te objekte snimimo, ostat će nam trajno u sjećanju, i uz ostale snimke popunjavat će našu kolekciju, koja će tako obuhvaćati sve što smo vidjeli. Ako neko mjesto ima svoj grb ili koji drugi značajni simbol, on nam može u slici poslužiti i kao naslovna slika kolekcije iz nekog kraja.

Pri snimanju spomenika najvažnije je s v j e t l o. Najbolje će biti svjetlo koje pada koso sa strane i ostavlja duge sjene, jer će se istaći svaka izbočina, a slika će djelovati reljefno. Objekte nećemo snimati u bilo koje doba dana, nego ćemo za snimanje odrediti ono vrijeme kad na njih pada najpovoljnije svjetlo.

ARHEOLOŠKE ISKOPINE Foto Ivan Medar

pokrajine uz more

More, otoci, brda u pozadini, mjesta uz obalu ili u kamenjaru, beskrajna pučina, šetališta, palme, čempresi, agave, luke, brodovi mali i veliki, barke, jedrilice, tunolovke, ribari, mreže itd. – sve to stvara za nas novi ambijent.

Najzahvalnije je snimiti blize motive. S njima foto-amater može postići više uspjeha nega sa širokim razgledima i panoramama. Što je format negativa manji više zahtijeva snimanje iz blizine. Praznina neba može se na zgodan način popuniti drvećem. Ali, neka se vidi i stablo a ne samo grana u zraku.

U svakom mjestu postoji nešto tipično što to mjesto karakterizira. To može biti neka naročita građevina, nošnja naroda iz okolice i slično.

zapažanja usput

Usput, na šetnji, možemo se susresti s mnoštvom motiva čiju vrijednost tek kasnije opažamo u slici. Svoju seriju snimaka s mora svakako popunite takvim sitnim zapažanjima. Ne zaboravite na folklorne motive, na ribare, mornare, prodavačice grožđa i smokava, na našeg kuhara, konobara, na mačkice koje se sunčaju među cvijećem na prozorima ili leže pred kućnim vratima. Možda susretnete i kojeg »tovara«. Takvih malih motiva naći ćete na tržnici, u ribarnici, kod ribolova, uz obalu itd.

Za snimanje moramo biti uvijek pripremljeni, jer se »motiv« svakog časa može stvoriti pred nama. Na kameri neka brojka zaslona stalno stoji na oznaci 8; udaljenost ćemo brzo moći postaviti na »dvije tačke«, prema tomu da li snimamo blizinu ili daljinu, a ekspozicija: jako svjetlo $^1/_{200}$, srednje svjetlo $^1/_{100}$, tamniji motivi $^1/_{50}$ sekunde, pa će sve biti u redu. Te tri stvari — zaslon, udaljenost, ekspozicija — moramo znati na kameri brzo postaviti, jer budemo li dugo premišljavali i postavljali, motiv će prestati biti motiv. Malih motiva ima svagdje, a na nama je da ih znamo brzo i spretno zahvatiti u snimak.

»OGLAS« I »TOVAR«

Foto Milan Fizi

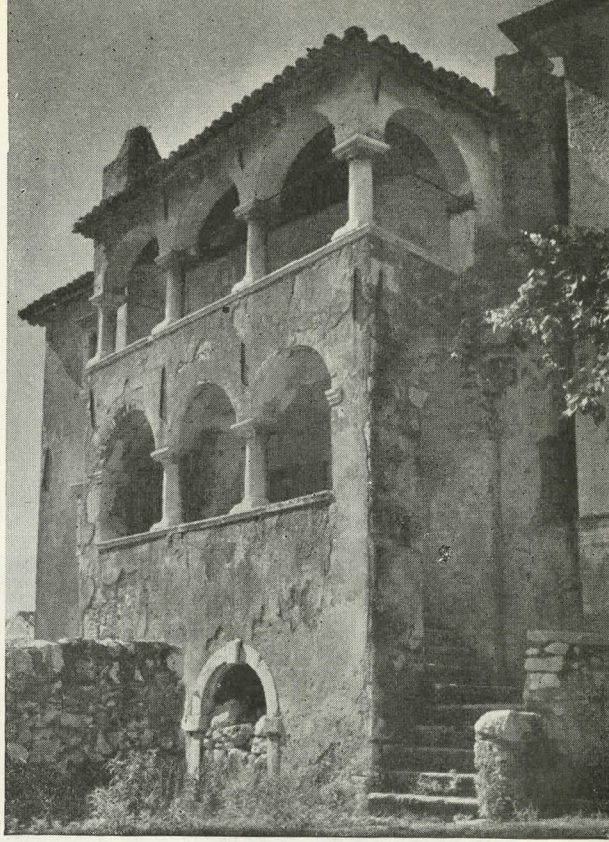

RIMSKA KUĆA U BAKRU

Foto Zlatko Zrnec

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. $^1/_{50}$ sek.

građevine

Stare kamene građevine u mjestima uz našu obalu, sa svojim ukrasima, portalima i raznim stilovima, predstavljaju umjetnička djela kakva se svagdje ne vide. Uske ulice, kolonade, balkoni i zdenci, a često i refleksi bijelih zgrada na površini mora — motivi su zanimljivi ne samo za arhitekte nego i za foto-amatere.

predvečerje na moru

Zalaz sunca na moru omiljela je tema za snimanje. Sunce koje se spustilo nisko pravi veliki odbljesak svjetla na površini mora. Ta pojava foto-amatera obično zavede i takav motiv snimi. Ima u takvim motivima nešto banalno, što se često vidi i na razglednicama. U njima postoji nešto sentimentalno, kao da se sunce nikad više neće vratiti. Zbog toga budite izbirljivi. Ako snimate jedan efektan i originalan zalaz sunca, dobro će doći kao završna slika u albumu.

Kad sunce zađe, sve oko nas postaje u svjetlu drugačije. Pojedinosti se gube, ističu se konture bregova, građevina i drveća, koji se poput kulisa uzdižu stvarajući kontrast prema još uvijek svjetlijem nebu. I takvi motivi mogu dati dobre slike svojim jakim grafičkim djelovanjem, a mogu nam poslužiti i za foto-montažu.

POKRAJINA Foto Milan Šober

KAVANA U KOPRU Foto Milan Pavić
Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. 2 minute.

svjetla u noći

Večernje šetnje uz more otkrivaju nam mnoge nove motive. Svjetla se uz obalu zrcale na površini mora, a zgrade i brodovi izgledaju kao velike kulise u tami. Osobito su lijepi takvi prizori za vrijeme svečanosti ili festivala, kad su pojedine zgrade ili brodovi svečano osvijetljeni, a ako se priređuje i vatromet, onda svakako treba da i kamera bude u akciji. Efektne snimke u noći možemo snimiti naročito poslije kiše kad se svjetlo odražava na pločniku.

O tome kako treba snimati u noći bilo je govora u knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE br. 3 – »Uz svako svjetlo«. Evo tehnike za takvo snimanje: Kameru treba postaviti na tronožac ili stabilnu podlogu, oznaku na zatvaraču postaviti na slovo T, udaljenost postaviti na najvažniji dio u slici, zaslon postaviti na brojku 8, a ekspozicija će trajati od 15 sekunda do 3 minute, već prema osjetljivosti filma i jačini rasvjete.

snimanje pod vodom

Snimanje pod vodom jedno je od najmlađih područja fotografije. Čovjek s kamerom pod vodom otkriva mnoge tajne koje su inače sakrivene našem pogledu.

Za podvodno snimanje postoje dvije mogućnosti: snimanje s površine, kad kameru stavimo u drveni ili limeni sandučić sa staklom, i to uronimo u vodu. Za tu svrhu može se uzeti i gumena rukavica u koju uvučemo kameru, a na otvor rukavice navučemo okrgulo izrezano i na rubovima brušeno deblje staklo. Guma se steže oko stakla i ne propušta vodu, slično kao celofan na boci za kompot. Okidanje se vrši izvana, jer se guma priljubi uz kameru. Kod snimanja u dubinama kamera se stavi u poseban oklop, koji ima tražilo izvana i postoji mogućnost da se film transportira pod vodom.

Zbog loma svjetlosti ono što je na zraku 1 metar daleko, pod vodom je 1,33 metara, pa prema tome treba postaviti i udaljenost na objektivu. Ako u kameri imamo pankromatski film od 17/10 DIN, kod otvora 3,5 imamo ekspoziciju $^1/_{100}$ sek. sa svjetložutim filtrom ispred objektiva. To vrijedi za snimanje pri sunčanom vremenu i bistrom moru. U većim dubinama svjetlo postaje slabije, pa prema tome ekspozicija treba da bude nešto duža.

PODVODNI RIBOLOV Foto Zlatko Šurjak

Roleiflex u oklopu za snimanje pod vodom.

NA PALUBI Foto Ivan Medar

na povratku

Kad prođu lijepi dani provedeni na moru, vraćamo se suncem opaljeni i odmoreni, da s novim elanom prionemo svom redovnom poslu. Uspomene su još svježe, ali one, zajedno s tamnom puti, postepeno blijede iz sjećanja. No, ono što smo zadržali u snimcima stalno će nas podsjećati na mnoge momente.

Ako niste vješt razvijanju filmova i izradbi slika ili nemate za to potreban uređaj i pribor, povjerite sada taj posao nekom foto-laboratoriju. S negativa je dobro najprije napraviti kopije radi bilance postignutog uspjeha, zatim najuspjelije snimke povećati na veći format. Dok je još kolekcija slika na okupu, najbolje će biti ako ih kompletno zalijepite u album redoslijedom kako ste ih snimali.

mala foto-biblioteka – u planinama

Mnogi ljudi vole poći na duže ili kraće izlete ili ljetovanje u planinske krajeve, u mjesta pokraj šuma, jezera, u visoka brda i Alpe. Oni vole »ladanje«, promjenu, žele se odmoriti na svježem gorskom zraku. Na šetnjama i izletima u brda čovjek doživljava razne prirodne pojave; tu osjeća kako i priroda živi svojim životom i kako se neprestano mijenja. Tu se čovjek najbolje odmori, regenerira duševno i fizički bolje nego u gradu s njegovim uvijek brzim tempom života.

Naša zemlja obiluje mjestima u kojima se može ljetovati. Izbor je zaista velik da svatko može naći mjesto koje mu najbolje odgovara i u kojem će naći obilje motiva za snimanje.

Što da snimamo na izletu i odmoru u planinama?

Panorame pokrajina, formacije bregova, slikovitost šuma, livade u cvijeću, kanjoni, uvale, potoci, slapovi, jezera, sve do bijelih sniježnih vrhova – motivi su koji privlače ljude u prirodu. Foto-amater će sve ono što vidi zadržati u slici. Mnogi se uspnu i na visoke vrhove, da bi s njih još bolje sagledali prostranstvo ispod sebe i doživjeli još snažnije dojmove.

Bez kamere bi zaista bilo šteta poći na takva mjesta. Slikom ne samo što dokumentiramo svoj boravak u nekom kraju nego snimamo i svoja lična zapažanja, zanimljivosti koje susrećemo i prirodne fenomene koje doživimo. Često ćemo u prirodi naići i na pojave koje će nam biti više nego uspomene.

Snimati treba po planu. Tko ima ideja (i dosta filma) moći će na izletima i odmoru obraditi u slikama i neku temu u 5–6 slika, kako je to i na početku ove knjižice opisano. Uzmimo kao primjer logorovanje. Tema u 6 slika izgledala bi npr. ovako: 1. pripreme, 2. polazak, 3. čovjek se znoji pod težinom naprtnjače, 4. podizanje šatora, 5. šator se srušio i zatrpao ga, 6. glava koja proviruje ispod platna od šatora. Tema za takvo snimanje može biti ozbiljna, poučna ili šaljiva. Zbog toga je dobro prije polaska na put predvidjeti i planirati snimanje da bi niz snimaka predstavljao cjelinu. Pravu vrijednost takvog planiranog snimanja shvatit ćemo tek kasnije, kad slike prikažemo ili projiciramo u društvu za vrijeme jesenskih i zimskih večeri, jer će nam one dokumentirati sve ono što opisujemo riječima.

ĐAČKI IZLET Foto prof. Šime Letinić

izlet u prirodu

Izlet foto-amatera usmjeren je u prvom redu na snimanje osoba – svoje obitelji, djece i društva. Svaki takav snimak – bio to portre, osoba u cijelom ili grupa na putu, usponu ili odmoru – neka ne bude samo snimak osoba, nego ujedno i prikaz kraja u kojem se čovjek nalazi.

Problem koji se ovdje pojavljuje jest pitanje da li ćemo u snimku istaći čovjeka ili pokrajinu, u kojoj se on nalazi, jer u slici nešto mora biti važnije: ili čovjek ili pokrajina. U jednom slučaju može osoba biti naglašena tako da je stavimo u prednji plan slike, a u drugom slučaju, kad je za sliku važnija pokrajina, osoba će služiti samo kao stafaža.

Grupe na izletima izgledat će najbolje ako ih ne aranžiramo. Najbolje je snimati tako da ljudi ne znaju da će biti snimljeni i tako da ne gledaju izravno u kameru. Smjer pogleda neka ne bude u nešto što se u slici ne vidi.

Smjer kretanja grupe u hodu može imati dvojako značenje. Ako ljudi imaju okrenuta leđa, gledalac slike ima dojam odlaska, a ako su im lica okrenuta prema nama, to znači povratak.

U GORSKOJ PRIRODI Foto Milan Fizi

u mjestu odmora

U slikovitim planinskim predjelima obično su smješteni domovi i ostali turistički objekti za udoban smještaj. Foto-amater će svakako prednost dati onim planinskim predjelima u kojima će imati prilike za obilno snimanje. Tko je jednom bio u Fužinama, Skradu, Gozd-Martuljku, Martinbrodu, Zlatiboru ili kojem sličnom kraju, ne može se potužiti da za snimanje nije našao vrijednih motiva. I ovdje treba misliti na što cjelovitiji prikaz odmora u slici. Kao što kino-amater nastoji u filmu prikazati sve što je u jednom kraju zanimljivo, tako i foto-amater može nizom slika prikazati sve što je u tom kraju vidio.

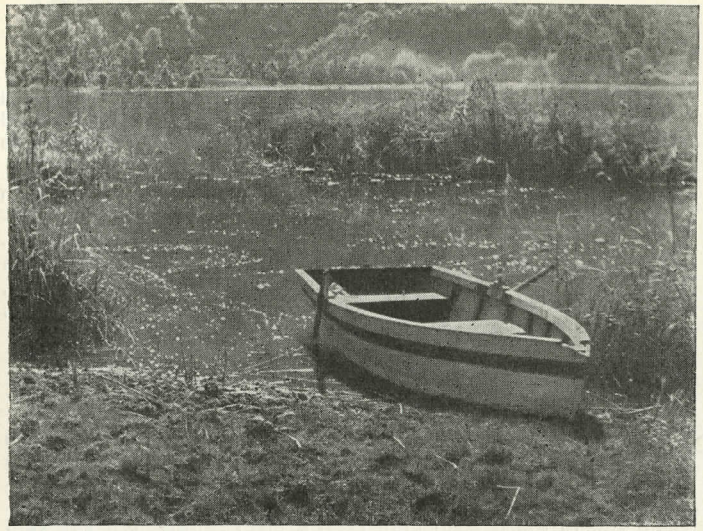

BORAČKO JEZERO Foto Milan Fizi

Kamera 6.5×9, Gevaert ploča, zaslon 11, eksp. 1/50 sek., srednježuti filtar.

slikovite pokrajine

Čitava priroda u planinama sastoji se od motiva koji u fotografiji nose zajednički naziv »pokrajine« ili »pejzaži«.

Snimci pokrajine većinom prikazuju »slikovite motive«, koje čine dekorativne grupe drveća, kolibe u planinama, putovi s plotovima, šarenilo polja, livade u cvijeću, jezera, slapovi itd., a kao pozadina u snimcima obično služe brda ili grupacije oblaka. Važan je atmosferski »štimung« koji čini protivsvjetlo i lagana maglica u zraku. Takvi snimci moraju biti dobro komponirani. Danas se i od takvih snimaka traži: jednostavan isječak iz prirode, dobro zapažen i na savremen način snimljen. Dakle, ne traže se široki razgledi nego manji karakteristični dijelovi prirode, koji su tipični za neki kraj, ali u nekom naročitom ugođaju, svjetlu i tako dalje.

stafaža u pokrajini

Slikovitost koju će neka pokrajina imati u slici ovisi o elementima od kojih je komponirana slika, kao što su: svjetlo i sjene, naglašavanje važnog u opređu slike, dobar raspored između opređa, sredine i pozadine, smjerovi, koji treba da vode pogled u dubinu, dobar raspored tonova, uravnoteženost itd.

Snimak pokrajine može biti s ljudima ili bez njih. U nekim slučajevima potrebno je da u slici imamo nešto što svojom veličinom gledaocu slike olakšava predstavu prostranstva i veličine, daljine ili visine. Čovjek, kola, životinje i ostali objekti, kojih veličinu poznajemo, moraju biti smješteni u srednji plan slike, da nam olakšaju takvu orijentaciju. Ako u slici imamo čovjeka, nije važna sličnost.

cvijeće

Ljeti u planinama nailazimo na cvjetne poljane, kao što su narcise na Golici u Karavankama, a ivančice i ostalo poljsko cvijeće naći ćemo svagdje. Cvijeće nam može poslužiti kao samostalan motiv; ono može služiti kao opređe u slici pokrajine; možemo snimiti djecu kako beru cvijeće itd. Foto-amateru koji sebi želi skupiti kolekciju snimaka raznog cvijeća svakako će biti potrebna kamera prilagođena takvom snimanju, tj. objektivi s dužom žarišnom dužinom ili će se morati poslužiti predlećama ispred objektiva, da bi cvijeće dobio u snimak što veće. Za one koji snimaju u bojama cvijeće je vrlo lijepa tema.

šume

Šume nam također pružaju svoje motive. Za foto-amatera ne vrijedi poslovica koja kaže: »Od šume se ne vidi drveće«. Nas će u šumi više zanimati pojedinosti nego cjelina, kao npr. vrhovi stabala iznad kojih putuju oblaci, lijepa grupacija stabala, jedno osamljeno stablo, osušeno stablo koje još uvijek prkosi vremenu, snažno korijenje, mlado stablo uz staro itd. Najljepše prizore pružaju prorijeđena stabla u nekom naročitom »štimungu« npr. u jutarnjoj maglici kroz koju probija sunce.

ŠUMA Foto Zlatko Zrnec

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. $^1/_{50}$ sek.

jezera

Među prirodnim ljepotama naše zemlje posebno mjesto zauzimaju brojna jezera, osobito u brdovitim krajevima kao što su: Bled, Bohinj, Plitvice, Ohridsko i Prespansko jezero, Boračko jezero, Martinbrod itd. Uz jezera pružaju se foto-amateru brojni slikoviti motivi, počevši od kupanja, sunčanja, vožnje čamcem, igre refleksa na vodi itd. Iako se njihovo podneblje razlikuje od podneblja na moru, ipak se život na ljetovanju mnogo ne razlikuje, barem što se tiče samih motiva.

slapovi

Pred slapovima, ako su dobro osvijetljeni, nijedan foto-amater ne ostaje ravnodušan. Da bi se padanje vode moglo tehnički dobro zahvatiti u snimak, potrebno je tome prilagoditi tehniku snimanja. Ako je npr. ekspozicija u kameri sporija od brzine kojom pada voda, dobit ćemo u slici bijele pruge od vode, a to ne djeluje ni prirodno ni lijepo. Slapove treba snimati kratkim ekspozicijama da bi voda u slici izgledala »oštra«. Važno je i svjetlo kojim je neki slap obasjan. Najbolje svjetlo bit će kad dolazi sa strane.

akt u prirodi

U prirodi, na jezerima, u brdima i planinama postoje izvanredne mogućnosti za snimanje akta, jer je posve opravdano da čovjek izloži svoje tijelo djelovanju svjetla i zraka. Osim estetskih momenata, u takvim se snimcima mora osjetiti i neka privrženost čovjeka i njegova ljubav prema prirodi. Treba imati ideja, misliti na viši smisao koji takve slike mogu imati. Mnogi poznati foto-umjetnici: Hawkins, Kopitz, Neumüller itd. znali su u prirodi snimiti decente snimke, koje podnose i najstroži kriterij. Takvi snimci simboliziraju čvrstu povezanost čovjeka s prirodom. Iz takvih slika mora se osjećati neko općeljudsko, više značenje. Pa i sama tehnika izvedbe zahtijeva posebna rješenja. Snimanje kroz mekocrtač pred objektivom daje slikama ugodnu mekoću.

JUTRO U ŠUMI — Foto Peter Kocjančič

Roleiflex 4×4, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. $^1/_{50}$ sek., filtar br. 1, Duto mekocrtač.

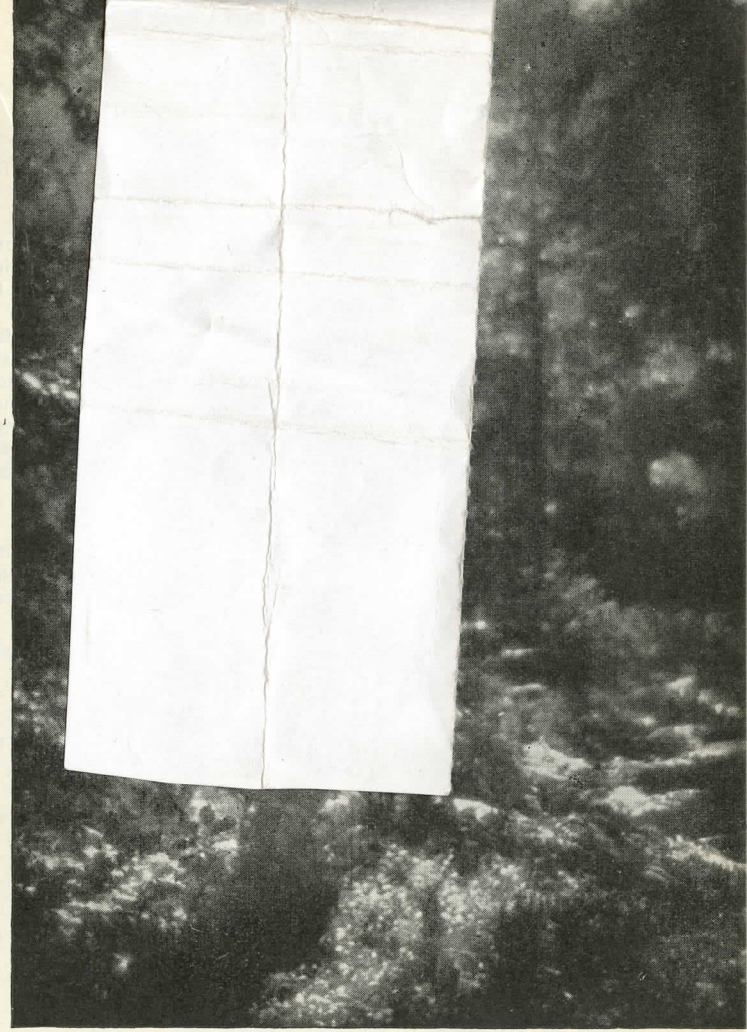

atmosferske pojave

Ono što nijedna druga umjetnost ne može tako vjerno prikazati kao fotografija jest prikaz raznih atmosferskih pojava u prirodi.

M a g l a je, s jedne strane, neugodna pojava, jer zastire vidik. No baš u tomu ima nešto posebno, jer ona izolira iz snimka sve suvišno. Tu je važan grafički crtež, koji priroda u magli tako lijepo prikazuje. Ljeti u jutarnjim satima magle se dižu, a ako se slučajno nađemo u šumi kad sunce počne probijati svoje trake kroz maglu, takav prizor može biti izvanredan motiv za sliku. Kad se nakon rosne maglice pojavi sunce, onda se u protivsvjetlu svaka travčica i kapljica vode na njoj blješti. Kad snimamo u magli, filtar pred objektivom nam nije potreban, ali čim se pojavi zelenilo livade ili šume, stavit ćemo ga pred objektiv, naročito ako u snimku imamo i nebo, da nam ono u slici ne bude prebijelo.

K i š a također spada uglavnom među neugodne pojave. Ako duže vremena traje, onda nam mnoge planove za izlete poremeti svojom monotonošću. Ali, čim prestane kiša i pojavi se sunce, sve oko nas blješti, naročito u protivsvjetlu. Sad nastaje pravo vrijeme za fotografiranje.

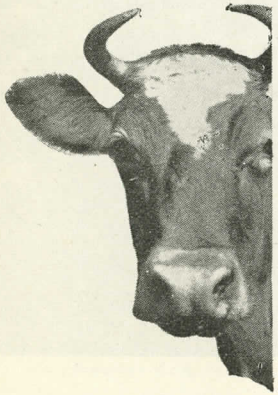

životinje

Mnogi ljudi vole životinje, pa ih rado i fotografiraju. Na izletima u prirodi, naročito u planinskim predjelima, naići ćemo na stada ovaca ili goveda, koji nam mogu poslužiti ili kao stafaža u pokrajini ili kao samostalan motiv. Lijep primjer za to jesu pašnjaci na Velebitu ili u planinama iznad Bohinja, na Vlašić planini iznad Travnika ili u planinama oko Prenja, Jahorine, Durmitora i još mnogo drugih mjesta u svim krajevima naše zemlje.

OBLACI

Foto Milan Pavić

Roleiflex, film 17/10 DIN, zaslon 5.6, eksp. 1/50 sek., narančasti filtar.

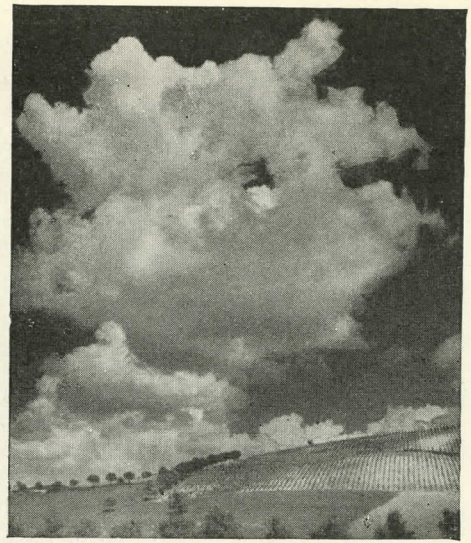

oblaci

Iznad šuma i bregova često oblaci stvaraju zanimljive grupacije, razvijaju se u raznolike oblike i formacije koje putuju tjerane vjetrom i zračnim strujama poput »zračnih jedrenjaka«. Oblaci uvijek čine sliku efektnijom, jer u njoj popunjavaju prazninu neba. Najbolje ih je snimati kad su osvijetljeni sa strane, a kod težih oblaka, kad se kroz njih probijaju sunčane zrake.

Oblaci mogu poslužiti i kao samostalan motiv, koji može često puta biti i dramatski snažan. U kolekciji negativa uvijek je dobro imati nekoliko raznih vrsti oblaka, koji će nam kasnije poslužiti za razne foto-montaže, da ih ukopiramo u sliku u kojoj ih nema.

Oblake treba svakako snimati kroz žuti filtar, a ekspozicija mora biti tačno određena, jer ćemo ih inače u negativu dobiti preguste i bez pojedinosti. Žuti filtar zadržava prolaz plavim zrakama, nebo u slici postaje tamnije i od njega se bjelina oblaka naročito lijepo ističe.

neobična svjetla

U predvečerje se u prirodi često pojavljuju neobični prizori. Sunce je nisko, sjene su duge, boja svjetla postala je više crvenkasta. Pri takvom svjetlu mogu se pronaći izvanredni motivi, naročito za snimanje u bojama. Pa i kad sunce zađe, još uvijek ima dovoljno svjetla da se mogu snimiti siluete stabala, bregova, građevina i slično. Za toplih ljetnih večeri mogu se u alpama doživjeti neobični prizori, kad kameni vrhovi kao da isijavaju ružičasto svjetlo od dnevnog zagrijavanja.

U noći se također mogu pronaći motivi za snimanje, kao npr. uz logorsku vatru, planinarski dom s rasvijetljenim prozorima itd. Pomoću bljeskavog svjetla mogu se snimati grupe u dobrom raspoloženju, pa je dobro da foto-amater ponese nekoliko kesica bljeskavog praha, kojim će i takve prizore na izletima i odmoru moći snimiti i sačuvati u slici kao uspomenu.

Po mjesečini, osobito kad je mjesec pun, mogu se napraviti snimci koji se neće mnogo razlikovati od snimaka snimljenih po danu, uz uvjet da ih duže eksponiramo. Kod filma od 17/10 DIN i zaslona 4 ekspozicija će trajati od 2 do 4 minute. Sam mjesec ne smije biti u snimku, jer bi on zbog svog kretanja za vrijeme ekspozicije ostavio svjetli trag u slici. Dobro je ako se pri snimcima na mjesečini vide rasvijetljeni prozori zgrada. Takvi se snimci mogu napraviti sa znatno kraćim ekspozicijama u predvečerje, tj. u času kad se svjetla upale, što je jedan od fotografskih trikova.

Bljesak munje u noći možemo snimiti tako da kameru postavimo na prozor usmjerenu u pravcu gdje munje najćešće bljeskaju. Objektiv ostavimo otvoren, zaslon stavimo na brojku 5.6 i bljesak će sam ostaviti svoj trag na filmu. Takvom zgodom možemo snimiti čitavu kolekciju raznih bljeskova munje, a možemo i nekoliko njih snimiti na isti film i tako napraviti foto-montažu već pri snimanju.

U spiljama je potrebna posebna tehnika snimanja. Čovjek voli zaviriti i u ono što se nalazi ispod zemlje, a budući da u spiljama često ima neobičnih prizora, foto-amater i njih želi snimiti. Uvjeti za snimanje u spiljama baš nisu povoljni. Kameru treba zaštititi od vode, mulja i pijeska i snimati bljeskavim svjetlom, čiji se izvor ne smije vidjeti u slici.

POGLED NA MARTULJKOVU SKUPINU Foto Milan Pavić

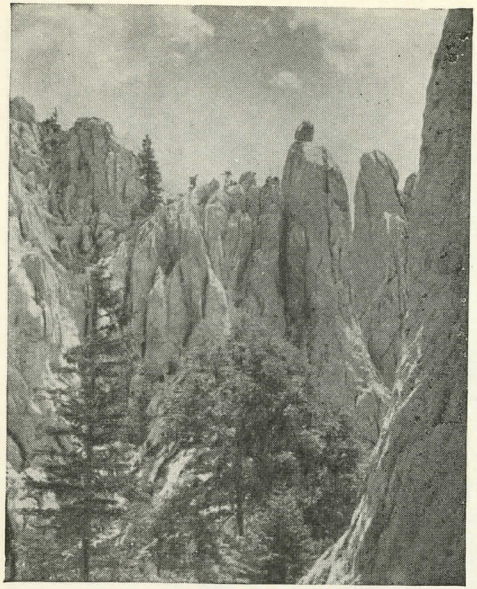

BIJELE STIJENE
Foto Milan Fizi
Kamera 4.5 × 6, film 17/10 DIN, zaslon 8, eksp. 1/50 sek., svjetložuti filtar.

u visokim brdima

Svi se ne mogu a i ne žele uspinjati na najviše vrhunce. Međutim, i na podnožju tih vrhunaca ima zanimljivih motiva i pogleda na vrhove odozdo.

Snimanje u visokim brdima postavlja svoje posebne zahtjeve na snimatelja, jer u slikama nije dovoljno da se vidi »kako tamo gore izgleda«, već se iz njih mora osjetiti ono što vuče čovjeka u visine i kakve izvanredne prizore on tamo gore može doživjeti.

Ima planinara koji se ne zadovoljavaju usponom utrtim stazama, već pronalaze poprijeke putove prema vrhu. Tu se čovjek bori s mnogim zaprekama i nastoji ih svladati, često i uz cijenu svojega života. Biti privezan užetom i stajati na rubu duboke provalije velika je smjelost, a fotografiranje u takvim situacijama još veća. Mala lagana kamera, jednostavna za rukovanje, najprikladnija je za takva snimanja.

razgledi

Kad čovjek dođe u planinske krajeve, bira mjesta s kojih mu se pružaju lijepi razgledi. Planinarski domovi obično su sagrađeni na takvim mjestima s kojih se pruža panorama na okolne bregove ili doline. Pred takvim domovima obično se nalazi terasa za sunčanje. Snimateljski rad može i ovdje doći do izražaja, jer bi bilo šteta kad ne bismo i ljude pri sunčanju zahvatili u snimak.

U visinama je zrak čist i obiluje ultraljubičastim zrakama, na koje je svaki film najosjetljiviji. Taj višak plavih zraka treba zadržati pomoću žutog filtra da prejako ne djeluje na film, da nam nebo u slici ne bude posve bijelo, nego da dobije sivkasti ton, od kojeg će se i oblaci bolje istaći.

NA VISINAMA Foto Ivan Medar

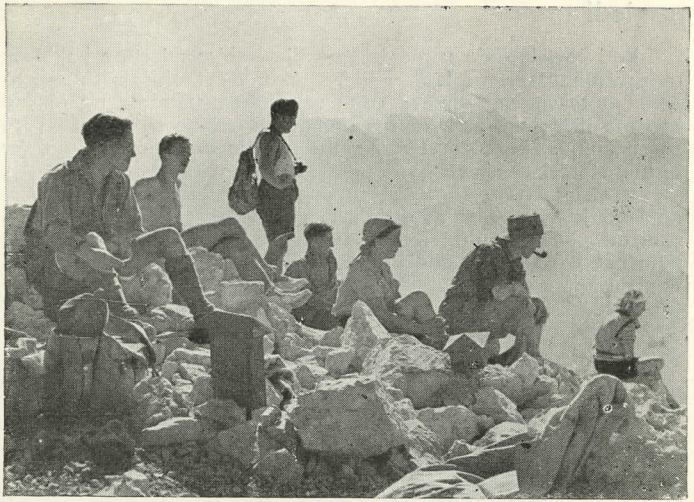

NA CILJU Foto Milan Fizi

Leica 24×36, film 14/10 Din, zaslon 8, eksp. $^1/_{100}$ sek., UV-filtar.

na cilju

Kad čovjek nakon višesatnog uspinjanja konačno stigne na vrh neke planine, postigao je željeni cilj. Široki razgledi koji odjednom pred njim i ispod njega iskrsavaju kruna su uloženih napora. To izaziva tako snažne dojmove da se svi ti napori zaboravljaju. Čovjek se osjeća pobjednikom, jer je postigao svoj cilj.

Kamera prati čovjeka i u takvim prilikama. No, pri tom je snimanje skopčano s raznim teškoćama. Snimatelj uvijek ostaje na kraju, jer na putu nailazi na razne motive i prizore koje u snimku želi zadržati. Foto-amater će na cilju obično snimiti čitavu grupu, da slika bude dokument postignutog uspjeha. Najbolje će biti ako grupe snimimo neopazice.

TAMAR POD JALOVCEM Foto Milan Fizi

Snimljeno na ploči 6.5×9, 26 Sch., zaslon 11, eksp. $^1/_{25}$ sek., svjetložuti filtar.

za visine posebna tehnika

Pri snimanju u visokim brdima pridržavajmo se ovih uputa, koje će nam olakšati posao u tim okolnostima.

• **Kamera.** Prednost ima lagana kamera, i to radi lakšeg nošenja. U planinama se najviše snimaju slikoviti motivi, a za njih će biti najpogodniji srednji format, npr. 6×6.

• **Objektivi.** Za svestrani rad prikladna je kamera na kojoj se mogu mijenjati objektivi, jer će nam, osim normalnog objektiva, često biti potreban širokokutni, a poneki puta i teleobjektiv.

• **Pribor.** Ponijeti samo najpotrebnije: lagani tronožac, mjerilo za svjetlo, dugi žični ispružač, filtre i sjenilo. Pribor i rezervne filmove držati u najlon vrećici, da budu zaštićeni od oštećenja.

• **Filtri.** Za visine do 2000 metara dovoljan nam je jedan svjetli žuto-zeleni filtar. On će nam dati u slici nebo u sivkastom tonu, od kojeg će se oblaci bolje isticati. Zelenilo neće biti pretamno, jer filtar svoju boju propušta i ona jače djeluje na film i postaje ispravna u tonu. Sama slika bit će briljantnija, jer filtar zadržava onu laganu maglicu koja često »visi« u zraku.

• Na preko 2000 metara, gdje je zrak čist i obiluje ultra-ljubičastim zrakama, dovoljan je posve svjetli, tzv. UV filtar, koji je jedva vidljivo žućkast i ne zahtijeva produženje ekspozicije. Naime, u visinama nije dobro snimati tamnim filtrima, jer bi nebo u slikama bilo neprirodno tamno, odnosno potpuno crno. Isto tako ni zaslon u objektivu nije dobro smanjivati više od broja 8, jer je u visinama drugačiji spektralni sastav svjetla nego što je onaj na koji je korigiran objektiv, tako da kod posve malog zaslona, npr. 22 ili 25, može doći do neoštrine.

• **Ekspozicija.** Važno je da snimci budu normalno eksponirani, jer ih nećemo tako skoro moći ponoviti. Budući da se u visinama radi o raznim situacijama u svjetlu, teško bi bilo reći koje ekspozicije treba primjenjivati. Svjetla je mnogo, zrak je čist, pa prema tome ekspozicija treba da bude kraća što je visina na kojoj se nalazimo veća. Pouzdano mjerilo za svjetlo najtačnije će nam pokazati ekspoziciju.

snimanje u bojama

Dijapozitivi u bojama s mora i planina dočaravaju nam svu onu ljepotu boja u prirodi koju sebi kod crno-bijele fotografije tek u fantaziji moramo dočaravati. Naš Jadran, duž čitave njegove obale, a isto tako i naše planine, velik su prirodni atelje za snimanje u bojama.

Fotografija u bojama ima svoje posebne zakone. Za takva snimanja nisu najpovoljniji ljetni mjeseci. Mnogo ljepše boje dobiju se u proljeće i u jesen. Ljeti treba snimati samo rano ujutro, dok je sunce nisko. Čim se sunce popne visoko, boje izgube svoju svježinu.

Postoje dva načina snimanja u bojama: 1. Snimanje na filmu u bojama za preobraćanje (Umkehr), na kojem nakon razvijanja i preobraćanja dobijemo dijapozitive u bojama gotove za projiciranje. 2. Slike u bojama na papiru dobivamo snimanjem na kolor-negativ filmu, na kojem se nakon razvijanja dobiju obrnute, tj. negativne boje, a povećavanjem takvih negativa na specijalni foto-papir dobiju se pozitivne slike u bojama na papiru.

Pri fotografiranju u bojama ne smijemo tražiti motive s igrom svjetla i sjene kao kod crno-bijele fotografije, nego boje raznih svjetlina. Sjene moramo izbjegavati, jer u njima postoje samo takve boje koje su za sliku loše. Zbog toga treba tražiti svjetlo bez sjene, a imamo ga kad nam sunce pri snimanju svijetli u leđa. Također je bolje snimati motive iz blizine, jer će boje biti intenzivnije nego kod snimaka dalekih pogleda.

skrivene vrijednosti u slici

Uspješna turistička propaganda za naše more i naše planine ne može se zamisliti bez dobrih fotografija. Slika potpuno vjerno prikazuje izgled nekog mjesta ili kraja. Ako je to u slici lijepo prikazano, takva će slika pobuđivati u ljudima volju da posjete taj kraj. Ni najbolji opis ne bi mogao čovjeku tako dočarati sliku nekog kraja kao što može fotografija. U njezinu objektivnost svatko vjeruje. Svaka dobra slika, ako je snimi i foto-amater, znači propagandu turizma, jer i druge ljude može potaknuti da posjete kraj koji su vidjeli u njegovim slikama. Propagandi turizma mnogo pomažu i brojne izložbe fotografija.

nekoliko savjeta »Fotokemike«

Sve što pogriješimo pri snimanju deficit je koji u većini slučajeva ne možemo nadoknaditi. Fotografiranje će biti jednostavnije ako se pri snimanju držimo ovih pravila:

1. **Određivanje tačne udaljenosti** od kamere do objekta koji želimo da u slici bude najoštriji. Ako je u kameri ugrađen daljinomjer, to nam neće biti teško. Kod zrcalno-refleksnih kamera čitav izrez slike i oštrinu vidimo na mutnom staklu.

2. **Zaslon ili blenda** nalazi se u središtu objektiva i ima redoslijed brojaka: F1 : 1.2, 2.8, 4, 5.6, 8, 11, 16 i 22. Kod veće brojke rupica za prolaz svjetla kroz objektiv je manja, pa ekspozicija mora biti duža. Najbolje je za amatera, osobito početnika, da brojku zaslona postavi na 8, ako to dopušta jačina svjetla i ekspozicija. Najsretnije su brojke 5.6 i 8, jer daju i dobru oštrinu u dubinu.

3. **Ekspozicija** je određivanje količine svjetla što treba proći kroz objektiv i osvijetliti film. Novi redoslijed je ovaj: $^1/_{500}$, $^1/_{250}$, $^1/_{125}$, $^1/_{60}$, $^1/_{30}$, $^1/_{15}$, $^1/_8$, $^1/_4$, $^1/_2$ i 1 sekunda, zatim oznaka T i B za još duže ekspozicije. Iz ruke se može snimati samo kratkim ekspozicijama, a za duže ekspozicije treba kameru postaviti na tronožac. Koliko u kojem slučaju treba snimak eksponirati najsigurnije ćemo odrediti električnim mjerilom za svjetlo, ali uvijek treba mjeriti na sjene.

I ovo je važno:

- **Okidati »mirno«,** bez jačeg pritiska na kameru, jer ako se kamera u tom najkritičnijem momentu i najmanje pomakne, snimak nam neće biti potpuno oštar, a to se često vidi tek pri povećavanju. Uvijek okinite u »pravi čas«. Nastojte zahvatili u snimak »vršnu tačku zbivanja«.

- **Pomaknite film naprijed,** i to odmah pošto ste napravili snimak. Kod nekih kamera mogu se na isti film napraviti dva snimka, tako da su i jedan i drugi uništeni.

- **Vadite film iz kamere** uvijek u sjeni, a ne na suncu, jer bi u smotak ili spremnicu moglo prodrijeti sunčano svjetlo i sliku osvijetliti. Papir kod smotanih filmova zategnite i zalijepite, a film umotajte u staniol.

- **Samoispružač je ugrađen** u mnogim zatvaračima u kameri zbog toga da kojiput možete snimiti i sam sebe.

za snimanje na moru i planinama

FILM. Za snimanje na moru i planinama birat ćemo jednu od tri osjetljivosti filma: EFKA 17/10 DIN, EFKA 20/10 DIN ili visokoosjetljivi EFKA 25/10 DIN. Izbor osjetljivosti na svjetlo ide usporedo s godišnjom doba, jačinom svjetla i našom sklonosti prema statičnim ili dinamičnim motivima.

FILTRI, koje stavljamo ispred objektiva, pomažu nam da utječemo na prenos boja u tonove. Tako će nam, npr., ako snimamo svjetlim žutim filtrom nebo u slici biti sivkasto i od njega će se oblaci svojom bjelinom bolje isticati. Koliko neki filtar zadržava prolaz svjetla kroz objektiv toliko duža treba da bude ekspozicija. Za EFKA 17-PAN (17/10⁰ DIN) smotani film pri snimanju kod danjeg svjetla vrijede ovi faktori produženja:

Vrst filtra	Svjetlo-žuti	Srednje-žuti	Narančasti
Faktor	2 puta	2.5 puta	4–5 puta

Taj se faktor primjenjuje tako da se vrijeme ekspozicije pomnoži s filtar-faktorom. Produženje ekspozicije možemo nadomjestiti odgovarajućim smanjivanjem zaslona. Ako npr. bez upotrebe filtra, uz zaslon 11, trebamo ekspoziciju $^1/_{50}$ sekunde, tada ćemo pri snimanju kroz narančasti filtar – koji traži produženje za 4 puta – uzeti, uz zaslon 11, ekspoziciju $^1/_{10}$ sekunde, ili $^1/_{50}$ uz zaslon 5.6, ili $^1/_{25}$ uz zaslon 8.

RAZVIJANJE filmova snimljenih na izletima i odmoru bit će najsigurnije ako upotrijebimo FR 3 razvijač **»Fotokemike«,** koji se može nabaviti gotov u svakoj fotografskoj trgovini.

KOPIJE I POVEĆANJA. S negativa je najzgodnije napraviti kontaktne kopije na FOKEMKONTAKT papirima, jer te kopije možemo zalijepiti u album, a mogu nam poslužiti i za registar negativa, a zatim na FOKEMBROM papirima izradimo povećane slike prema izrezima odabranim na malim kopijama.

Tvornica **»Fotokemika«** proizvodi niz posebno odabranih površina papira, na kojima motiv u slici postiže svoju punu vrijednost ako su ton, površina i gradacija prilagođeni negativu i motivu koji slika prikazuje.

na kraju . . .

Milijuni ljudi u svijetu bave se amaterskom fotografijom, jer u njoj nalaze razonodu i odmor nakon svog svakodnevnog rada. Tražeći motive za snimanje na izletima, na moru, u planinskim krajevima ili visokim Alpama, čovjek kamerom registrira dojmove što ih je imao, snimajući sve ono što je smatrao vrijednim da u slici sačuva kao uspomenu za sebe i da slike od općeg interesa pokaže i drugima.

Današnjem čovjeku – koji živi u eri naglog industrijskog razvitka i visoke civilizacije – jedino priroda pruža pravi odmor. U prirodi čovjek nalazi osvježenje, a fotografija mu daje poticaj za stvaralaštvo i bolje zapažanje svijeta oko sebe. Osim toga, pri takvoj se razonodi čovjek upoznava s čitavim kompleksom optičke, tehničke, kemijske, estetske i umjetničke djelatnosti, koje su vezane uz fotografiju.

Fotografija je postala tako popularna i zbog toga jer je pristupačna svakom čovjeku, a i zbog njezine svestranosti, tako da se njome može baviti svatko – od onoga koji se zadovoljava samo najskromnijim ličnim uspomenama pa do onoga koji njezinom pomoću stvara prava umjetnička djela. I jedan i drugi imaju za to najviše prilike baš kad se nalaze na odmoru – na moru i u planinama – čemu je posvećena ova knjižica. Provodeći svoj odmor čovjek se našao u novom ambijentu, u kojem će sigurno naći nove oblike vrijedne snimanja. Snimajući ljude, prirodu i sve ostalo što je sastavni dio mjesta u kojem provodi godišnji odmor, foto-amater će taj kraj još bolje upoznati, a sebi će stvoriti slike koje će ga podsjećati na ugodno provedene dane.

MALA FOTO-BIBLIOTEKA

Urednik:
Branko Gjurgjan

Izdaje:
»EPOHA«, Zagreb

Za izdavača:
Ljubo Grubor

Štampa:
»Vjesnik« Zagreb

MALA FOTO-BIBLIOTEKA

DOSADA IZAŠLO

1. Motivi svagdje
2. Zima u slici
3. Uz svako svjetlo
4. Kompozicija slike
5. Čovjek u slici
6. Na moru i planinama
7. Fotografska kamera
8. Film i filtar
9. Tehnika razvijanja
10. Povećavanje slika
11. Oplemenjivanje
12. Slike govore
13. Foto-reprodukcije
14. Noćne snimke
15. Zbirka recepata
16. Fotografija na stolu
17. Retuš i popravak slika
18. Foto-trikovi

Priroda nam pruža nezaboravne momente i čari kad u njoj provodimo naš odmor. Sve te momente i čari koje u prirodi doživljavamo treba da čuvamo na EFKA FILMOVIMA I FOKEMBROM foto-papirima – pa će nam uspomene biti uvijek svježe i nezaboravne.
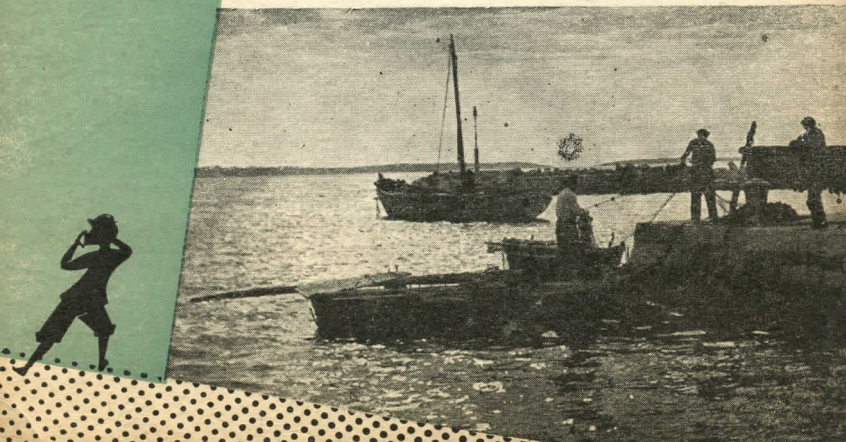
FK fotokemika